

УДК 635.62

Код UPOV: BRYON

Методика
проведення експертизи сортів роду переступень (*Bryonia* L.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів роду *Bryonia* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 50 г.

2.3 Насіння має бути здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до завершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 40 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $1,40 \times 0,70$ м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлених ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявленої ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Методику розроблено: Андрющенко А. В., Кривицький К. М., канд. біол. наук, Лещук Н. В., канд. с.-г. наук, Мамайсур В. В., мол. наук. сп., Український інститут експертизи сортів рослин, Сич З. Д., д-р с.-г. наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2012.

Рекомендований метод спостереження за ознаками зазначено в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 40 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 40 рослин або частин 40 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 40 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 2% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 40 рослин допускаються дві нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: габітус (ознака 1);
- Стебло: за довжиною (ознака 2);
- Листок: форма (ознака 7);
- Квітка: забарвлення (ознака 15);
- Плід: забарвлення (ознака 19).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довкілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів роду переступень

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) QL	Рослина: габітус VS 1	напівкущовий сланкий чіпкий	1 2 3	
2. (*) (+) QN	Стебло: за довжиною MG 1	коротке середнє довге	3 5 7	
3. QL	Стебло: поверхня VS, 1	гладенька шипувата	1 2	
4. (+) QN	Рослина: кількість стебел MG, 2	мала середня велика	3 5 7	
5. QL	Стебло: тип опушення VS, 1	м'яке жорстке колюче	1 2 3	
6. (+) QN	Стебло: за товщиною MG 2	тонке середнє товсте	3 5 7	
7. (*) PQ	Листок: форма VS 1	яйцеподібна трикутна	1 2	
8. QL	Листкова пластинка: лопаті VS, 1	відсутні наявні	1 9	
9. (+) QN	<u>Для сортів із лопатовими листками.</u> Листкова пластинка: кількість лопатей MS, 1	мала середня велика	3 5 7	
10. (*) QL	Листкова пластинка: край лопатей VS, 1	суцільний зазублений	1 2	
11. QL	Листок: опушення VS, 1	відсутнє наявне	1 9	
12. (*) QL	Листок: тип опушення VS, 1	м'яке жорстке колюче	1 2 3	
13. PQ	Листкова пластинка: форма основи VS, 1	виїмчаста ниркоподібна серцеподібна	1 2 3	
14. (+) QN	Листкова пластинка: за шириною MS, 1	вузька середня широка	3 5 7	
15. (*) PQ	Квітка: забарвлення VS 1	біле жовте зеленувате	1 2 3	

1	2	3	4	5
16. (+) QN	Квітка: діаметр віночка VS, 1	малий середній великий	3 5 7	
17. (*) PQ	Плід: форма VS 2	куляста видовжено-куляста сплющено-куляста	1 2 3	
18. (*) (+) QN	Плід: діаметр VS 2	малий середній великий	3 5 7	
19. (*) PQ	Плід: забарвлення VS 3	жовте червоне чорне з зеленим відтінком чорне	1 2 3 4	
20. PQ	Насінина: інтенсивність бурого забарвлення VS, 3	слабка помірна сильна	1 2 3	
21. (+) QN	Рослина: тривалість періоду вегетації MS	коротка середня довга	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів роду переступень

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку рослин
1	Цвітіння
2	Плодоношення
3	Достигання плодів

Загальний вигляд рослини

До 2. Стебло: за довжиною, м.

Коротке – до 2,0; середнє – 2,0–3,5; довге – понад 3,5.

До 4. Рослина: кількість стебел, шт.

Мала – 1–2, середня – 3–4, велика – понад 4.

До 6. Стебло: за товщиною, см.

Тонке – до 1, середнє – 1–2, товсте – понад 2.

До 9. Для сортів із лопатевими листками. Листкова пластинка: кількість лопатей, шт.

Мала – 3–4, середня – 5–7, велика – понад 7.

До 14. Листкова пластинка: за шириною, см.

Вузька – до 8, середня – 8–14, широка – понад 14.

До 16. Квітка: діаметр віночка, см.

Малий – до 3, середній – 3–5, великий – понад 5.

До 18. Плід: діаметр, мм.

Малий – до 6, середній – 6–7, великий – понад 7.

До 21. Рослина: тривалість періоду вегетації, діб.

Коротка – до 90, середня – 90–100, тривала – понад 100.

9. Література

1. Большая советская энциклопедия. – М.: «Большая советская энциклопедия», 1973. – Т. 19. – С. 497.

2. Переступень білий (*Bryonia alba*); нечіпай-зілля, переступень чорноягідний; переступень білий / Лекарственные растения, фитотерапия, лечение травами. – [Електронний ресурс] <http://fitoapтека.org>

3. Переступень білий / 1000-листник. Ru – Народные средства и рецепты. – [Електронний ресурс] <http://www.1000listnik.ru>